

Sjón

Máni Steinn
Chlapec, který
nebol

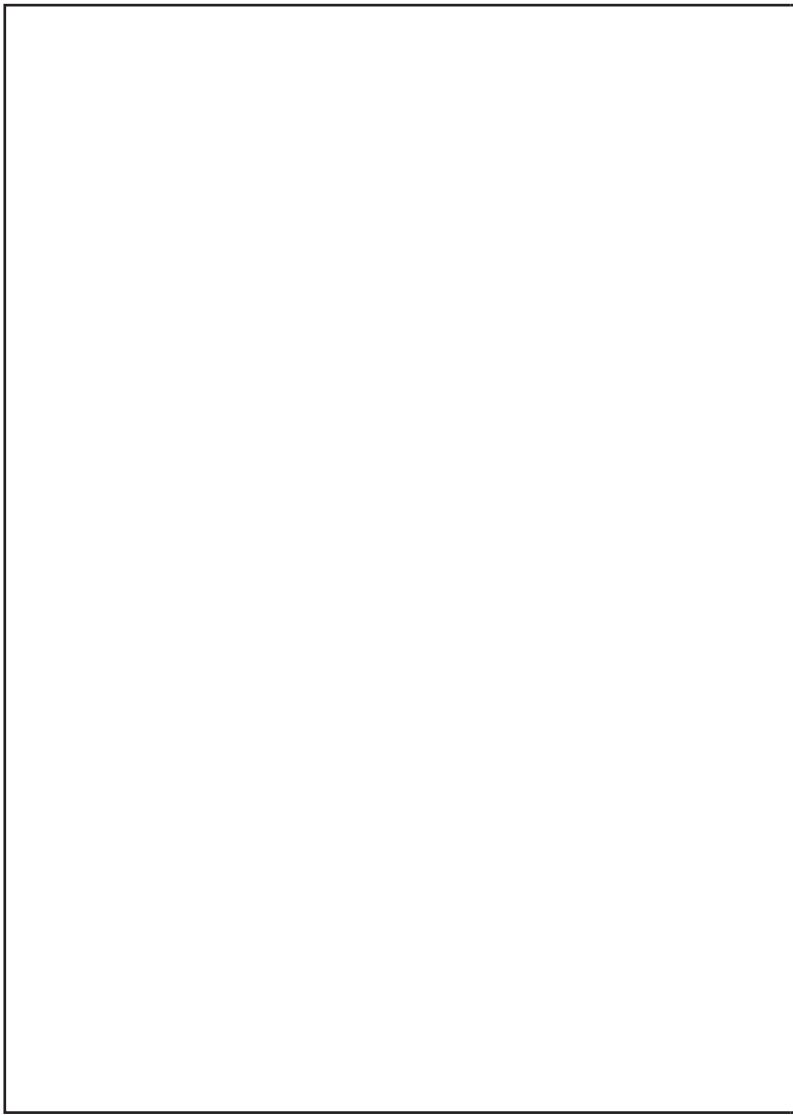
Najlepší islandský román za rok 2013

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Sjón

Máni Steinn

Chlapec,
ktorý nebol

Z islandčiny preložila
ZUZANA STANKOVITSOVÁ

slovarť

Copyright © Sjón 2013

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2016

Translation © Zuzana Stankovitsová 2016

ISBN 978-80-556-1380-2

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Táto kniha bola preložená vďaka láskavej podpore Islandského literárneho fondu.

This book has been published with a financial support of
Bókmenntasjóður / Icelandic Literature Fund.

Bókmenntasjóður

The Icelandic Literature Fund

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Vklíznut' do tvojho tieňa pod rúškom noci.
Kráčať v твоjich stopách, tvoj tieň v okne.
Ten tieň v okne si ty, nie je to nik iný, si to ty.
Neotváraj okno, za závesmi ktorého sa hýbeš.
Zatvor oči.
Rád by som ich zatvoril svojimi perami.
Ale okno sa otvára a vietor, vietor, ktorý zvláštne
 rozochvieva
plameň a vlajku, svojím kabátom zahaľuje môj útek.
Okno sa otvára: nie si to ty.
Vedel som to.

Robert Desnos

I

(12. – 13. október 1918)

1

Októbrový večer bol pokojný a chladný. Z diaľky doliehal rachot motocykla. Chlapec naklonil hlavu, aby zvuk lepšie počul. Držal ju nehybne, odhadoval vzdialenosť, načúval, či sa motocykel približuje, alebo vzdďľuje, či ide po rovine, po trďave, či močiar, alebo či sa šplhá po štrkovitej stráni smerom z mesta.

Muž, ktorý sa týčil nad kľáčiacim chlapcom, ticho zastonal. S chrbtom pritísnutým k bralu pôsobil, ani čo by bol zrastený s vlastným tieňom, pevne spojený so skalou. Muž opďť zastonal, hlasnejšie a nástojčivejšie, a pohol bokmi tak, že jeho stoporený úd sa posunul v chlapcových ústach.

Chlapec vydýchol nosom. Vsunul si úd hľbšie do úst a opďť začal rytmicky hýbať hlavou dopredu a dozadu. Robil to však pomalšie než predtým a potichšie; vrch ťľľuďa nechal kľzať po podnebí, pričom ho celý obvinul jazykom. Tak dokázal robiť oboje naraz, ukďjať muža aj načúvať. Podľa zvuku dokázal rozpoznať rôzne značky. Nebolo ich síce na Islande veľa, no ľudia si ich začali upravovať podľa svojich predstďav v nádeji, že z nich vyťľžia viac. Toto by mohol byť motocykel značky Indian, ich zvuk je prenikavejší než z Harley-Davidsona.

Privrel oči. Veru, bola to indiánka, ale nielen taká hocijaká indiánka. Zvuky motorov sa naučil rozpoznávať preto, aby medzi nimi vedel spoznať práve tento. A zrazu si bol istý, že zvuk sa približuje a motorka sa šplhá hore po svahu. Nepotrvá dlho a dorazí na vrchol, odkiaľ sa kopec skláňa smerom na východ, a tam pod previsom sa nachádza bralo a pri ňom on, kľačiaci na kolenách s galánom v ústach.

Muž sa začal hýbať proti pohybom chlapcovej hlavy, a to mu napovedalo, že onedlho bude po tom. Uchopil mužov úd do ruky a popri fajčení mu ho pevne trel, riadil sa rytmom motora, a keď sa motocykel rozbehol na plný plyn a motor zaspieval, stisol ho ešte silnejšie. Malo to želaný účinok. Muž sa ešte väčšmi primkol ku skale. Spomedzi jeho zovretých zubov sa predrali nerozoznatelné slová, útržky slastnej hry, ktorá sa mu odohrávala v predstavách.

Súhra neustále hlasnejúceho zvuku motora a pohybov hlavy a ruky spôsobil, že sa chlapec tiež vzrušil. A hoci sa dnes večer chcel šetriť, neodolal, voľnou rukou si siahol do vrecka nohavíc a začal sa ukájať v rovnakom rytme ako obsluhoval muža.

Z vrchu kopca k nim doľahol čertovský hluk. Muž náruživostonal, akoby opreteký s rachotom motora.

Nebodaj nechce skočiť dolu?

Otázka chlapcovi preletela myslou ako blesk. Nemohol však čakať na odpoveď, úd v jeho ústach rýchlo stvrdol. Prstami stisol jeho koreň a uhol sa mužovej ruke, tápajúcej po jeho zátylku, aby ho pritlačil ešte väčšmi k sebe. Potom chlapec uvoľnil zovretie a semeno vystreklo na zoschnuté listie vŕbového kra, ktorý tam prečkával zimu.

Motocykel prudko zabrzdil na okraji útesu. Na chlapca a muža sa zosypala spŕška zeminy a kamienkov. S tlmeným výkrikom sa muž aj so svojím tieňom odlepil od skalnej steny. Trasúcimi sa rukami si začal zapínať gombíky na rázporku, hľadajúc únikovú cestu. Chlapec sa postavil a zahatal mužovi cestu. Bol od galána o hlavu vyšší. Muž po ňom

hodil zhúžvanú bankovku a bez slova sa ponáhľal smerom k mestu. Chlapec bankovku vyhladil a uškrnul sa, boli dve, celých pätnásť korún.

Vtom sa na indiánke navrchu skaly vypol motor.

Nastalo ticho.

2

Objavila sa na okraji útesu ako bohyňa vynárajúca sa z najväčších hĺbok oceána, stála na pozadí blčiaceho neba sfarbeného žiarou z vybuchujúcej sopky Katly, dievčina, ktorá nemala páru, odetá v čiernej koženej kombinéze, ktorá zdôrazňovala všetko, čo mala zakrývať, s čiernymi rukavicami, oblou helmou na hlave, ochrannými okuliarmi a tvárou zahalenou čiernou šatkou.

Stiahla si šatku a okuliare si vysadila na helmu. Pery mala krvavočervené. Oči jej lemovala čierna linka, a tak jej napudrovaná tvár pôsobila ešte belšie než biela.

Sólborg Gudbjörnsdóttir, Sóla Gudb-.

Chlapec zašepkal:

– Vedel som to!

A potom vyslovil meno jej dvojníčky:

– Musidora...

+

Chlapec dievčinu objavil pred vyše rokom. Akoby vtedy na okamih nadobudol röntgenové videnie a vnímal ju takú, aká v skutočnosti bola.

Už dávno vedel, ako sa volá, kde býva, s kým sa stýka, z akej je rodiny – boli podobného veku a v meste s iba päťnásťtisíc obyvateľmi sa rovesníci navzájom nevyhnutne poznajú –, to všetko však bolo mimo jeho dosahu, vo vyššej spoločenskej triede, než do ktorej patrili on sám. A tak jej nevenoval viac pozornosti, ako ostatným jej druhu.

Objav urobil na prvom sobotňajšom premietaní *Upírov* v Starom kine. Sedel na svojom obvyklom mieste a neskuťočne mu liezol na nervy šepot a chichot skupiny rovesníkov, sediacich na lepších sedadlách pred ním. No vo chvíli, keď ich chcel napomenúť, aby stíchli, keď ľudia si prišli užiť film, a nie zavýjanie deciek z lepších rodín, začul, ako jedno z dievčat vyhlásilo, že už ďalej nechce ostatným kaziť zážitok z filmu.

A keď sa dievčina postavila na odchod, stalo sa to. Vo chvíli, keď jej tieň dopadol na plátno, splynula s postavou vo filme. Obzrela sa a lúč premietačky jej na tvári vykreslil Musidorinu tvár.

Chlapca zamrazilo na sedadle. Boli úplne rovnaké.

+

Vtom chlapec začul zvrchu skaly hlas:

– Máni Steinn Karlsson, viem, že si tam!

Ustúpil hlbšie medzi vŕbové kry.

Dievčina z vrečka kombinézy vytiahla červenú šatku, zhodila ju zo skaly a sledovala, ako padá na zem. Chvíľu počkala. Keď však bolo zrejmé, že chlapec sa neprezradí, zasmiala sa a zvrtila sa na opätku.

Naštartovala motocykel a vyrazila.

Chlapec vyšiel zo svojho úkrytu. Zodvihol šatku a priložil si ju k tvári. Hebučká látka bola ešte teplá od tela dievčaťa a voňala ženskou sladkosťou.

– Ach, Sóla Gudb...

3

Chlapec vyrazil na cestu domov naprieč močarinou na predmestí. Keď sa priblížil k prvým obydliam, zmenil smer a vybral sa po západnom úbočí Skólavörduhaed, hore po ulici Njardargata, aby sa nedalo zistiť, odkiaľ prichádza.

Keď dorazil na horný koniec ulice, zastal pri severnej stene Galérie Einara Jónssona a vykukol spoza rohu. Hoci už bolo po polnoci, na vršku ešte vždy postávala hrstka ľudí a sledovala soptiacu Katlu; pijani, vysokoškoláci s ďalekohľadmi, policajti, novinári, tri ženy, básnik s čutorou, nádenníci, deti na potulkách, presne ako on sám.

Tentoraz však dav nesprevádzala bujarosť ako zvyčajne, keď sa táto skupinka ľudí zide po západe slnka – nebolo počuť výkriky ani spev –, ľudia sa iba potichu zhovárali a sledovali blesky na východnom obzore, kde sopka maľovala noc odtieňmi oranžovej, červenej, purpurovej, bordovej a potom obraz roztrieštila svetlomodrými a modrožltými zábleskami.

Chlapec ich zďiaľky pozoroval. Z miesta, kde stál, nevidel to, čo oni. Vylovil z vrečka červenú šatku. Lesklá látka sa mu klzala pomedzi prsty ako ortuť, červená ako jej pery, červená ako jej motocykel, červená ako jeho búrlivá krv.

A červená farba šatky bola v tú noc to jediné, na čom mu záležalo, celý jeho svet bol červený.

V trojposchodovom dome na ulici Midstraeti sa chlapec vyšplhal na povalu, kde býval so svojou pratetou. Miestnosť bola všetkým zároveň: kuchyňou, obývačkou aj dvoma spálňami. Prikradol sa k svojej posteli, prispôsobujúc svoje kroky starenkinmu pravidelnému dychu.

Potichu sa zobliekol a uložil sa do postele. Šatku si obmotal okolo krku, hoci starenka mu mnohokrát opakovala, že toho, kto spí s niečím okolo krku, čaká istá smrť. O ľuďoch, ktorí sa nedopatrením obesili v spánku, poznala mnoho historiek.

Chlapec však už mal šesťnásť rokov, a tak si robil, čo sa mu zachcelo. Ak by sa mu zachcelo obesiť na hodvábnnej šatke, ktorá voňala motorkárkou Sólou Gudb-, tak to veruže aj urobí.

Nadránom sa mu prisnilo o galánovi z predchádzajúceho večera.

Zdalo sa mu, že sa díval do spálne s tapetou s ružovým vzorom a so zamatovými závesmi. Vnútri stála bohato zdobená posteľ s nadýchanými vankúšmi a hrubou prikrývkou. Na stene za záhlavím postele visel obraz v zlatom ráme. Bol na ňom tradičný islandský dom s mačinovou strechou a dreveným priečelím, za ním sa týčilo vysoké pohorie so štyrmi vrchmi a v popredí tiekla rieka. Chlapec mal dojem, že to bola farma, na ktorej býval so svojou matkou, kým neumreli a jeho neposlali preč.

Do izby vošiel galán. Sňal si župan, prehodil ho cez ope-radlo stoličky a vyliezol na posteľ. Obrátil sa smerom k obrazu a prstami prešiel po zlatom ráme. Vtom sa obraz odsunul nabok ako poklop na okienku a odhalil tajný priečinok.

V ňom sa nachádzala truhla veľkosti prepravky piva. Vybral truhlu z priečinka, postavil ju na nočný stolík a otvoril ju. Skrývala sa v nej ľudská hlava s ryšavými kučeravými vlasmi. Chlapec okamžite spoznal, že je jeho vlastná.

Galán si ľahol do postele, vybral chlapcovu hlavu z truhly, položil ju na vankúš vedľa seba a prikrývku jej vytiahol až k brade. Hlava otvorila oči.

Z vankúša si chlapec všimol svoje telo stojace pri priečelí postele, vyobliekané do sviatočného odevu, ibaže bezhlavé.

Jeho hlava sa rozosmiala a smiech zalomcoval telom.

II

(19. – 20. október 1918)

V hlavnom meste Islandu sa nachádzali dve kiná – Staré kino a Nové kino. Premietalo sa v nich každý deň, jedno až dve predstavenia počas pracovných dní a tri v nedeľu. Každé predstavenie trvalo jednu až dve a pol hodiny, filmy však v poslednom čase bývali také dlhé, že ich premietanie museli rozdeliť na dva večery.

Chlapec chodil na všetky filmy, ktoré na Island dovezli. Zvyčajne v jeden deň navštívil obe kiná a väčšinu filmov si pozrel tak často, ako to len bolo možné.

Prvý film videl na jeseň 1913, mal vtedy jedenásť. V prvý letný deň koncom apríla toho roku reverend Fridrik, patrón mladých chlapcov v Reykjavíku; v rámci hnutia YMCA založil podľa vzoru zahraničných skautských spolkov oddiel varjagov. Starenka sa o tom dozvedela a z titulu svojej známosti s duchovným – niekoľko zím sa delila o lôžko s tetou reverenda Fridrika, keď boli obe ešte mladé robotníčky – sa mu doprosovala, aby do spolku varjagov prijal aj toho nešťastného úbožiaka, ktorého jej pred piatimi rokmi zverili do výchovy.